

Päivi Setälä, naistutkijoiden tukija ja verkostoitumisen mestari

On luonnollista jatkaa Jaakko Suolahden vaikutuksesta yleisen historian oppiaineen suosioon ja esitellä monien tuntema professori Päivi Setälä (1943–2014, o.s. Priha), joka toimi laajalti suomalaisen kulttuurielämän eri alueilla. Hänen populaarit teoksensa eri aikakausien naisista ovat levinneet useina painoksina suomalaisten koteihin. Vuonna 2001 tasavallan presidentti Tarja Halonen myönsi dosentti Setälälle professorin arvonimen. Hän on palkittu lukuisilla palkinnoilla, joista mainittakoon Valtion tiedonjulkistamispalkinto hänen ansioistaan naistutkimuksen ja naishistorian tunnetuksi tekemisessä.

Setälän tieteellinen ura alkoi professori Pentti Renvallin seminaarissa, aiheena rahvaan valitukset. Hän siirtyi 1960-luvun lopulla Jaakko Suolahden jatkokoulutusryhmään ja väitteli vuonna 1977 Ostian tiilileimoista (*Private domini in Roman brick stamps of the empire*). Setälän assistenttikausi alkoi vuonna 1970. Olimme Päivin kanssa samassa elämäntilanteessa: nuoria rouvia, jotka toivoivat pääsevänsä joskus aikaisin kotiin. Assistentteilla oli kuitenkin paljon tehtäviä. Työvelvollisuuksiin kuului avustaa professoria mitä moninaisimmissa tehtävissä ja päivät venyivät pitkälle iltaan. Osallistuminen professorin seminaareihin oli vaativa tehtävä, johon oli valmistauduttava huolella. Johdimme yhdessä ensimmäistä proseminariumme.

Kun aloitimme assistenttuurimme, historian laitos sijaitsi Porthania-rakennuksen toisessa kerroksessa. Seminaarihuoneessa työskentelivät amanuenssi ja kaksi assistenttia. Siellä oli myös pitkä pöytä, jonka ympärille kokoontuivat sekä proseminari että seminaari, esseeseminaari, Marx ja antiikki -ryhmä sekä antiikin jälkivaikutus -ryhmä. Näitä erikoisryhmiä johti Suolahti Setälän avustamana.

Myöhemmin historian laitos muutti Heimolan taloon. Silloin lisensiaattiseminaari, miksi tohtorikoulua silloin kutsuttiin, jakaantui ryhmiin. Setälä avusti assistenttina Suolahden tiilileimaryhmää,

Päivi Setälä. Kuva: Leena Frondelius-Kannus.

joka kokoontui sunnuntaiaamuisin klo 10, minä puolestani avustin aatehistorian ryhmää, joka kokoontui perjantaisin klo 16. Heimolassa assistentteillakin oli omat huoneet, mikä tuntui todella yllätykseltä.

Setälällä oli erinomainen kyky solmia kontakteja niin yliopiston ylimpään johtoon, kuin poliittisiin päätöksentekijöihin. Hänen laaja lukeisuusutensa vei hänet Otavan piiriin ja rakkaus kuvaamataiteisiin toi monia taiteilijaystäviä. Hänet valittiin Suomen Kulttuurirahaston hallitukseen, Suomen Akatemian humanistiseen toimikuntaan ja Ritarikuntien hallitukseen. Valinta Suomen Akatemian humanistiseen toimikuntaan oli näköalapaikka tutkimuksen ja tieteen tilaan. Hän puhui ja kirjoitti humanismin puolesta ja korosti eurooppalaisia arvoja. Suomen Historiallisen Seuran esimiehenä hän aloitti vuonna 1993 *Suomen kansallisbiografian* toimittamisen ja kokosi yhteen kirjoittajajoukon.

Erityisesti *Helsingin Sanomien* kolumnistina hän sai sanomansa eteenpäin. Säätytalossa pidettiin 1980-luvun alussa Humanistipäivät, jotka keskittyivät myyttien purkamiseen ja ne keräsivät humanististen alojen tutkijoita yli rajojen. Vuonna 1989 Suomen Kulttuurirahaston suojeluksessa järjestettiin seminaari aiheesta ”Työ, nainen ja elämä. Suomalaisen naisen työ”. Seminaarissa esitelmöivät eri aloja edustaneet naistutkijat, joiden esitykset saivat loistavan muodon Setälän ja Merja Mannisen toimittamassa teoksessa *The Lady with the bow*. Teoksen esipuheessa Setälä korosti naistutkimusta, joka oli jo saavuttanut vuonna 1990 vakiintuneen aseman tieteiden joukossa. Hänellä oli paljon lahjakkaita oppilaita antiikin historiasa, kuten Katariina Mustakallio ja Ville Vuolanto. Naishistorian oppilaista on mainittava Tiina Kinnunen. Setälä aloitti naishistorian opetuksen sekä Helsingissä että Tampereella.

Helsingin yliopiston 350-vuotisjuhlat järjestettiin vuonna 1990 Päiviö Tommilan ollessa rehtorina ja Setälän rooli niiden yliairueena toi näkyvyyttä ja kunniaa. ”Humanisti on aina ystävällinen” luki kortissa, joita painettiin juhlien yhteydessä. Hänen johtamissaan paneeleissa näkyvät poliitikot keskustelivat politiikan ja yliopistojen suhteesta. Hänellä oli myös merkittävä rooli 350-vuotissäätiön (nyk. Tiedesäätiö) perusrahoituksen hankinnassa. Yliopisto tarvitsi juhluvuoden jälkeenkin Setälää, joka jatkoi yliopiston kulttuuriasiamiehenä yhteiskuntasuhteiden hoitamista.

Setälä ei kaihtanut esittää radikaaleja uudistuksia. Hän sai aikaan tiedeuutiset televisioon dosentti Aura Korppi-Tommolan myötävaikutuksella. Hän perusti Maikki Friberg -palkinnon, joka jaettiin vuosittain etevälle naistutkijalle. Maikki Fribergin nimi pohjautui keskusteluihimme, sillä olin juuri kirjoittanut Fribergistä. Kansallisen liputuspäivän saaminen Minna Canthille kesti kauan. Apua hankkeelle tuli ”Itäsuomalaiseen puolueeseen” kuuluneilta, esimerkiksi pääministeri Paa-vo Lipposelta. Aina ei ollut helppoa. Tiedekeskus Heurekasta oli tulossa puhtaasti luonnontieteellinen keskus ilman humanistisia tieteitä, kunnes Setälän kanssa puutuimme asiaan. Historiantutkijoista muodostetun ”lobbausryhmän” ansiosta humanistiset tieteet, kuten historia ja arkeologia, ovat edelleen näyttävä osa Heurekaa.

Tässä yhteydessä tulee mainita Setälän kyky löytää osaavia tutkijoita tärkeisiin luottamus- ja työtehtäviin, kuten Heurekaan tai täydennyskoulutuslaitoksiin.

Hän nautti juhlista ja ansiomerkeistä. Suuria akateemisia juhlia olivat maisteri- ja tohtorikaronkat sekä Jaakko Suolahden kunniaksi järjestetty juhla Hämmäläis-Osakunnassa. Setälä katsoi yhteiskunnallisen vaikuttamisen niin tärkeäksi, että omistautui kirjoittamaan tietokirjoja naisen asemasta eri aikakausina: *Antiikin nainen* ilmestyi vuonna 1993. Roomalaisista maanomistajista ja tiilitehtailijoista Setälä löysi aktiivisia toimivia yrittäjänaisia. *Keskiajan nainen* ilmestyi vuonna 1996, *Renessanssin nainen* vuonna 2000 ja *Pohjoisen renessanssin nainen* vuonna 2002. Kirjoista otettiin useita painoksia ja osa käännettiin viron kielelle.

Kun Setälä lähti Villa Lanten johtajaksi vuonna 1994, Roomasta tuli tärkeä paikka meille ja opiskelijoille. Aina avulias ja sydämellinen Setälä otti opiskelijatkin mukaan vastaanottokutsuilleen. Setälän esimerkki osoitti hänen kansainvälisyytensä ja verkostojensa toimivuuden. Opimme häneltä, että jokainen oppilas tai kollega ansaitsee Rooman-kierroksen.

Setälällä oli osuutensa katolisessa kirkossa keskeisen neitsyt Marian ja ruotsalaisen Pyhän Birgitan tunnetuksi tekemisessä Suomessa. Ekumeenisesta työstään hän sai kirkon kulttuuripalkinnon vuonna 2003.

MARJATTA HIETALA

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston yleisen historian professori (emerita).